

PŘEHLED VÝZKUMŮ

51

Brno 2010

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis *Peer-reviewed journal*

Ročník 51
Volume 51

Číslo 1–2
Issue 1–2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial Board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttikay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Soňa Klanicová, Marián Mazuch, Ladislav Nejman, Olga Lečbychová,
Rudolf Procházka, Jiří Juchelka, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Executive Editors, Typography

Pavel Jansa, Ondřej Mlejnek

Software
Software

Spencer Kimball, Peter Mattis, GIMP Development Team 2008: GNU
Image Manipulation Program, 2.6.1
GRASS Development Team 2008: Geographic Resources Analysis
Support System, 6.3.0
Kolektiv autorů 2008: Inkscape, 0.46
Kolektiv autorů 2005: L^AT_EX 2_ε

Fotografie na obálce
Cover Photography

Bronzové artefakty nalezené v depotech na hradišti „Tabulová hora“
u Klentnice. Srov. studii A. Navrátila. Foto J. Špaček.
*A foto of bronze artifacts found in hoards in the hill fort „Tabulová
hora“ near Klentnice. See the study of A. Navrátil. Photo by J. Špaček.*

Adresa redakce
Adress

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Královopolská 147
612 00 Brno
E-mail: pv@iabrno.cz

Webové stránky s pokyny pro autory: <http://www.iabrno.cz/pv>

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vydáno v Brně roku 2010

Copyright ©2010 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

OLOMOUC (K. Ú. KLÁŠTERNÍ HRADISKO, OKR. OLOMOUC)

Sušilovo náměstí, č. o. 5, č. p. 1, p. č. 1/1. Středověk. Sídlištní aktivity. Záchraný výzkum.

Lokalizace: X=1 120 118,28; Y=545 994,64.

Na podzim 2009 byla zahájena realizace projektu rekonstrukce konventní zahrady bývalého kláštera Hradisko. Archeologicky byly sledovány výkopy pro inženýrské sítě, odvlhčovací výkopy podél budov a skrývka pro novou komunikaci. Stavba bude pokračovat v roce 2010.

Ve výkopu pro kanalizaci byl přibližně ve středu p. č. 1/1 (zahrada; polohu udávají souřadnice) zachycen objekt zahroubený do písčitého podloží. Jeho měřitelná hloubka byla 0,9 m, délka zachycená v řezu 3,1 m. Tvar nebylo možno vzhledem k okolnostem zjistit. Z výplně byla získána keramika, zvířecí kosti, mazanice, struska, železný hřebík a malta. Keramiku je možno datovat do průběhu 13. století (většinou jde o zlomky silnostěnných nádob bez bližších datovacích znaků), pouze jeden římsovité okraj může náležet již první polovině 13. stol. V keramickém souboru vybočuje jenom zlomek zvonovité poklice ze 14. století, který je patrně mladší intruzí. Povrch výplně objektu byl v hloubce 0,7–1,1 m pod současnou úrovní povrchu (214,64 m n. m.).

Hana Dehnerová, Petr Večeřa

Resumé

Olomouc (Kat. Klášterní Hradisko, Bez. Olomouc), Sušilovo Platz Nr. 5, Parzellennr. 1/1. Spätmittelalter (13. Jh.). Siedlung. Rettungsgrabung.

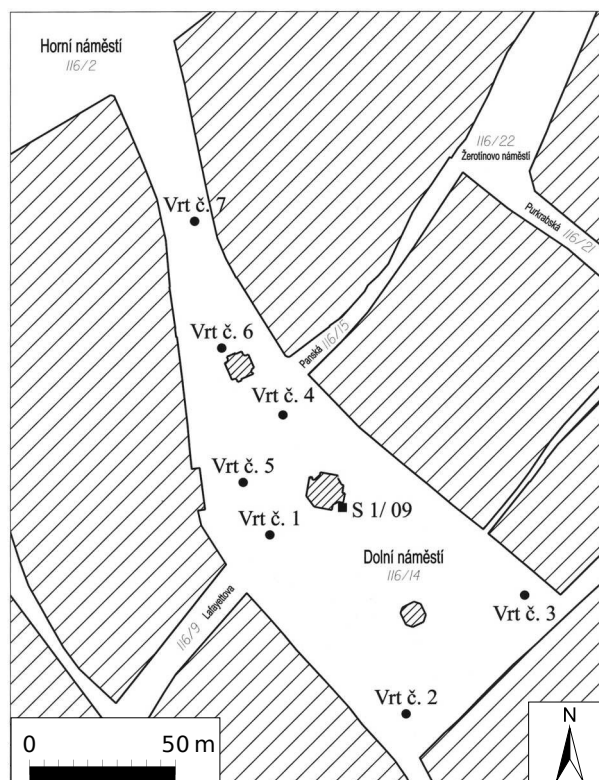
OLOMOUC (K. Ú. OLOMOUC-MĚSTO, OKR. OLOMOUC)

Dolní náměstí, p. č. 116/14. Středověk, novověk. Sídliště. Záchraný výzkum.

Pro zpracování projektu „Stavební úpravy Dolního náměstí v Olomouci“ Studiem PRAK, s. r. o., byl proveden archeologický dohled při inženýrsko-geologickém průzkumu a byla ručně vykopána jedna archeologická sonda S 1/09, která měla ověřit předpokládaný průběh staré větve kanalizace. Geotechnické sondy realizované firmou Qualiform, a. s., vrtané rotačně šroubovým vrtákem (vrty č. 1–7), nejsou z hlediska archeologické dokumentace příliš vhodnou metodou, ale určité informace o antropogenních aktivitách přinést mohou. Naším cílem bylo zjistit hloubku, do které sahají historická souvrství, a ověřit tak rozsah archeologického zájmu. Z tohoto hlediska splnily vrty svůj účel.

Vrtané sondy prováděli pracovníci firmy Qualiform, a. s., ve dnech 29. června a 4. července 2009 na předem vytyčených pozicích. Z důvodu provozu na Dolním náměstí se polohy vrtů mírně lišily od plánovaných poloh, proto byly vrty zaměřeny GPS přístrojem ProMark3 RTK a zaneseny do DKM Olomouce (obr. 88).

Poloha vrtu č. 1 v S-JTSK: Y=547065,5160; X=1121682,1958; Z=216,61 m n. m. Vrt č. 1 byl veden do hloubky 5 m. Žulová dlažba a její písčité lože sahaly do hloubky 0,30 m, níže již leželo antropogenní sou-

Obr. 88. Olomouc, Dolní náměstí. Výřez DMK Olomouce s vyobrazením Dolního náměstí s pozicemi vrtaných geologických sond č. 1–7 a sondou S 1/09.

Abb. 88. Olomouc, Dolní Platz. Ausschnitt des Katasterplans von Olomouc mit der Abbildung des Dolní Platzes mit geologischen Sondagen N. 1–7 und der Sondage S 1/09.

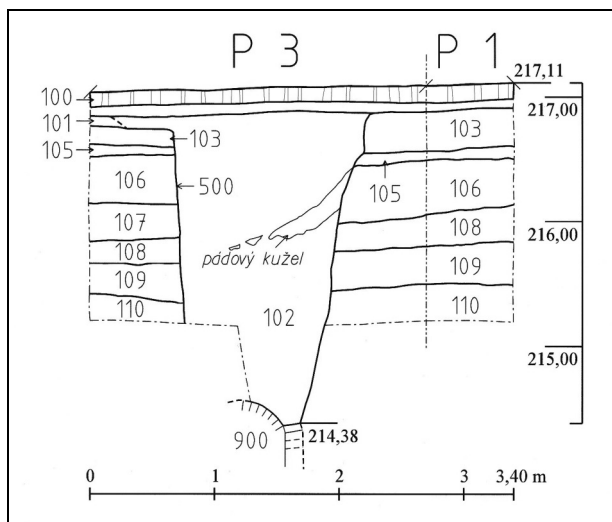
vrství, které končilo v hloubce 1,30 m geologickým podložím-jílem. Archeologický terén je zde v úrovních 0,30–1,30 m od současného povrchu.

Poloha vrtu č. 2 v S-JTSK: Y=547018,5874; X=1121744,050; Z=215,60 m n.m. Vrt č. 2 byl veden do hloubky 5 m. Žulová dlažba a její písčité lože sahaly do hloubky 0,30 m, níže již leželo antropogenní souvrství, které končilo v hloubce 2,10 m geologickým podložím-jílem. Archeologický terén je zde v úrovních 0,30–2,10 m od současného povrchu.

Poloha vrtu č. 3 v S-JTSK: Y=546977,7195; X=1121703,1392; Z=218,88 m n.m. Vrt č. 3 byl veden do hloubky 4,70 m. Žulová dlažba a její písčité lože sahaly do hloubky 0,45 m, níže již leželo antropogenní souvrství, které končilo v hloubce 1,40 m geologickým podložím-jílem. Archeologický terén je zde v úrovních 0,45–1,40 m od současného povrchu.

Poloha vrtu č. 4 v S-JTSK: Y=547060,9654; X=1121640,7827; Z=218,60 m n.m. Vrt č. 4 byl veden do hloubky 4,50 m. Žulová dlažba a její písčité lože sahaly do hloubky 0,35 m, níže již leželo antropogenní souvrství, které končilo v hloubce 2,20 m geologickým podložím-jílem. Archeologický terén je zde v úrovních 0,35–2,20 m od současného povrchu.

Poloha vrtu č. 5 v S-JTSK: Y=547074,7165; X=1121664,0235; Z=216,99 m n.m. Vrt č. 5 byl veden do hloubky 2 m. Žulová dlažba a její písčité lože sahaly do hloubky 0,35 m, níže již leželo antropogenní sou-

Obr. 89. Olomouc, Dolní náměstí. Profily P 1 a P 3 v sondě S 1/09.

Abb. 89. Olomouc, Dolní Platz. Schnitt P 1 und P 3 in der Sondage S 1/09.

souvrství, které končilo v hloubce 1,30 m geologickým podložím–jílem. Archeologický terén je zde v úrovních 0,35–1,30 m od současného povrchu.

Poloha vrtu č. 6 v S-JTSK: Y=547082,0841; X=1121617,6455; Z=219,05 m n.m. Vrt č. 6 byl veden do hloubky 5 m. Žulová dlažba a její písečné lože sahaly do hloubky 0,40 m, níže již leželo antropogenní souvrství, které končilo v hloubce 2,00 m geologickým podložím–jílem. Archeologický terén je zde v úrovních 0,40–2,00 m od současného povrchu.

Poloha vrtu č. 7 v S-JTSK: Y=547091,3886; X=1121573,8484; Z=220,32 m n.m. Vrt č. 7 byl veden do hloubky 6 m. Žulová dlažba a její písečné lože sahaly do hloubky 0,30 m, níže již leželo antropogenní souvrství, které končilo v hloubce 1,90 m geologickým podložím–pískem. Archeologický terén je zde v úrovních 0,30–1,90 m od současného povrchu.

Všechny vrtky byly vyhodnoceny firmou Qualiform, a. s., z hlediska únosnosti terénu a plánovanou stavbou. Terén se jeví jako zcela nevhodný a navržené řešení spočívá v odstranění zeminy do hloubky cca 2,5–3 m a její nahrazení materiálem s lepší únosností – tedy šterkem v celé ploše Dolního náměstí.

Poloha sondy S 1/09 (obr. 88) v S-JTSK: bod A: Y=547041,2200; X=1121671,4300, bod B: Y=547041,8130; X=1121672,0390; Z=217,11, bod C: Y=547039,7100; X=1121674,0870, bod D: Y=547039,1170; X=1121673,4780 m n. m.

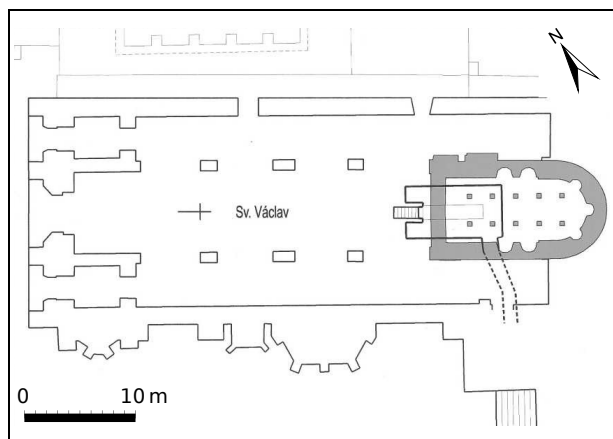
Sonda S 1/09 byla realizována ve dnech 30. června až 2. července. Byla orientována ve směru SZ–JV s rozměry 3 × 1 m a plánovanou hloubkou cca 2 m. Stratigrafická situace je zakreslena na profilech P 1 a P 3 (obr. 89). Jednotlivé lidské aktivity jsou označovány jako kontexty (dále jen k.). Žulová dlažba a její písečné lože (k. 100) sahaly do hloubky 0,22 m od současného terénu. Níže se objevila starší úroveň jednoduchého kamenného dláždění a dorovnávký terénu ze 14. století (k. 103), která byla porušena výkopem k. 500 s výplní k. 102. Pod k. 103 le-

žely vrstvy k. 105 a 106 ze 13. století, níže se rozprostíral k. 107 z 12. století. Hranice mezi k. 107 a k. 108 byla dosti ostrá, ovšem rozdíl časový je mezi oběma kontexty cca 1200 let, neboť v k. 108 se podařilo objevit pravěkou nádobu rozmačkanou tlakem zeminy. S velkou pravděpodobností by se mohlo jednat o pohřební urnu. K. 108 postupně přecházel do dochovaného půdního typu k. 109, který byl bez nálezů. Půdní horizont k. 109 se pozvolna měnil na geologické podloží tvořené jílem. V této úrovni jsme výkop sondy S 1/09 pozastavili a pokusili se vysondovat pedologickou tyčí s dosahem cca jeden metr průběh kanalizace, což se nepodařilo. Proto bylo dno sondy S 1/09 sníženo na úroveň-1,95 m a uprostřed něj byl vyhlouben 0,70 m široký a 0,40 m hluboký vkop. Do dna tohoto vkopu jsme opět zarazili pedologickou tyč, jejíž hrot narazil na cihlovou konstrukci. Vkop byl proto prohlouben na úroveň-2,70 m, kde se podařilo obnažit cihlovou klenbu kanalizace. Následovalo začišťení profilů, klenby, dna sondy S 1/09 a její dokumentace a vzorkování.

Pokud vyhodnotíme zjištění z velkého množství archeologických výzkumů realizovaných v ploše Dolního náměstí, ale i v jeho okolí a požadavky stavebního projektu, dojdeme k prostému konstatování, že by se měl před stavbou provést záchranný archeologický výzkum o výměře 12 226 m². Dolní náměstí v Olomouci je mimořádně cenná archeologická lokalita na území městské památkové rezervace a devastace takového rozsahu zde rozhodně není žádoucí. Velmi objektivním způsobem máme doloženo, že pravěká a středověká archeologická souvrství leží přímo pod skladbou současné žulové dlažby a sahají do hloubky 1,10 až 2,50 m, tj. na úroveň povrchu geologického podloží. Zvrstvení nerespektuje přirozený spád náměstí od severovýchodu k jihozápadu, ale narůstá směrem k úpatí svahu. Prostor Dolního náměstí byl osídlen již v pravěku, doloženy jsou aktivity v raném středověku (např. pohřebiště u Neptunovy kašny). S rostoucí intenzitou využívání plochy náměstí jako tržiště po lokaci města ve druhé čtvrtině 13. století roste také mocnost „odpadních“ vrstev, a to až do počátku novověku (16. století), kdy se úroveň náměstí stabilizovala. Prozatím jenom tušíme rozsah středověkého hřbitova, snad i s románským kostelem, a následně základy kaple sv. Markéty u Neptunovy kašny (Nešpor 1936, 36; Richter 1959, 122; Bláhová 1993, 51; Bláha 2003, 22). V neposlední řadě je vhodné též vzít v úvahu nález dvou záušnic, který by naznačoval existenci další svatyně a hřbitova někde v oblasti Jupiterovy kašny. K terénním úpravám docházelo i později v novověku, kdy máme z pramenů doloženo např. budování obranného příkopu v roce 1758.

Václavské náměstí, p. č. 153. Středověk. Krypta. Zjišťovací výzkum.

V rámci výzkumného záměru MK č. 075 032 333 03 proběhl v listopadu 2009 kamerový průzkum románské krypty v dómu sv. Václava v Olomouci, realizovaný firmou Geo-cz. Hlavním úkolem bylo objasnit stav krypty a blíže ji lokalizovat, neboť nebylo (a není) příliš jasné, co se vlastně s románskou kryptou stalo po jejím znovuobjevení v březnu 1886 během regotizace. O jejím objevu a dokumentaci se dochovaly pouze tři autentické zprávy a plán č. 215 „Grundriss der Domkirche in Olmütz“, jehož originál je již několik desetiletí ztracený (srov. Do-

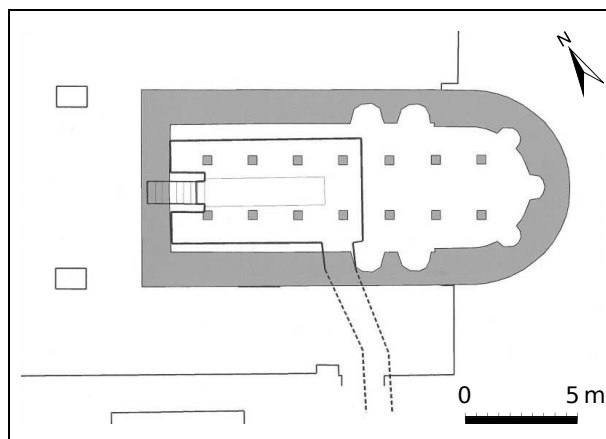
Obr. 90. Olomouc, Václavské náměstí. Zaměření novověké hrobky a rekonstrukce románské krypty (podle Prokop 1904, 142, fig. 188 a Geo-cz 2009).

Abb. 90. Olomouc, Václavské Platz. Neuzeitliche Gruft und Rekonstruktion der romanischen Krypta (nach Prokop 1904, 142, fig. 188 und Geo-cz 2009).

hnal 1996, 113 a pozn. 1; reprodukce viz Dohnal 2001, 14–15). Nejstarší informaci o objevu přinesl Mořic Kráčmer (1887, 32), který se pouze v poznámkovém aparátu zmínil, že péčí stavitele Gustava Meretty byla krypta prozkoumána a zakreslena. Průzkum i zakres provedl architekt Richard Völkel (1893, 55–57), který se ve své zprávě o kryptě příliš nerozepsal. Jeho kresby publikoval a interpretoval až August Prokop (1904, I, 142–144), přičemž není zřejmé, co je rekonstrukce a co je zachovalé zdivo krypty. Merettův plán č. 215 je rovněž velmi nekonkrétní. Na kryptu se narazilo při hloubení zřejmě statických sond kolem pilířů triumfálního oblouku a zmínka R. Völkela (1893, 55) o dochované kamenné dlažbě s deseti sloupy, dávala určitou naději, že krypta byla vyčištěna a uzavřena.

Proto jsme vynesli přibližné rozměry krypty na podlahu hlavní lodi chrámu sv. Václava a odstranili dvě menší dlaždice, kde firma Geo-cz provedla vrty pro spuštění kamery. Oba vrty však vedly do zásypu, kam rozhodně nebylo možné kameru spustit. Románská krypta byla nejspíše po zevrubném prozkoumání ještě v roce 1886 opět zasypána. Po dohodě se zástupcem Metropolitní kapituly jsme se rozhodli provést ještě jeden vrt, a to do hrobky ze 16. století, která leží za předpokládanou západní stěnou románské krypty (obr. 90). Prostor novověké hrobky je vymezen souřadnicemi: X=1 121 112,09 ; Y= 546 290,19; X=1 121 116,14 ; Y=546 282,55; X=1 121 120,25 ; Y=546 284,72; X=1 121 116,19; Y=546 292,36. Pomocí kamery bylo zjištěno, že zaklenutá hrobová komora je omítnuta, vyjma severní poloviny západní zdi. Tato zeď je vystavěna z románského kvádříkového zdiva. S velkou pravděpodobností lze konstatovat, že se podařilo objevit západní uzávěr románské krypty, který byl využit pro stavbu novověké biskupské hrobky. Románská krypta zřejmě byla o několik metrů delší a její předpokládaná délka je 19,30 m, šířka 8,80 m (obr. 91). Zřejmě bude docela obtížné pokusit se tento předpoklad ověřit, neboť v hrobce leží tělesné pozůstatky kanovníků.

Richard Zatloukal

Obr. 91. Olomouc, Václavské náměstí. Rekonstrukce románské krypty.

Abb. 91. Olomouc, Václavské Platz. Rekonstruktion der romanischen Krypta.

Literatura

- Bláha, J. 2003:** K raně středověké topografii Olomouce se zvláštním zřetelem k oblasti tzv. Předhradí. In: *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Philosophica, Historica* 31–2002, Sborník prací historických XIX, Olomouc, 13–28.
- Bláhová, Z. 1993:** *Historická analýza Horního a Dolního náměstí v Olomouci. Památkový ústav v Olomouci 1992. Výroční zpráva.* Olomouc.
- Dohnal, V. 1996:** Gotické přestavby olomouckého dómu a kaple v jeho sousedství. *Sborník Společnosti přátel starožitností* 4, 111–118.
- Dohnal, V. 2001:** *Olomoucký hrad v raném středověku. 10. až první polovina 13. století.* Olomouc.
- Kráčmer, M. 1887:** *Dějiny metropolitního chrámu sv. Václava v Olomouci.* Olomouc.
- Nešpor, V. 1936:** *Dějiny města Olomouce.* Brno.
- Prokop, A. 1904:** *Die Markgrafschaft Mähren in kunsthistorischer Beziehung*, I–IV. Wien.
- Richter, V. 1959:** *Raněstředověká Olomouc.* Praha–Brno.
- Völkel, R. 1893:** *Der alte Dom zu Olmütz, Mitteilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Bodendenkmale Neue Folge* XIX, 55–57.

Resumé

Olomouc (Kat. Olomouc-Stadt, Bez. Olomouc), Dolní Platz, Parzelle Nr. 116/14. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

Olomouc (Kat. Olomouc-Stadt, Bez. Olomouc), Václavské Platz, Parzelle Nr. 153. Mittelalter. Krypta. Suchgrabung.

OLOMOUC (K. Ú. OLOMOUC-MĚSTO, OKR. OLOMOUC)

Kateřinská ulice, p. č. 116/12, 131. Středohradištní období, vrcholný středověk, novověk. Město, sídlištní aktivity. Záchranný výzkum.